

УДК 364.4 -055.2

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2026-2-20>**Николаєва Валентина Іванівна**

доктор наук з державного управління, професор,
завідувачка кафедри соціології та соціальної роботи,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
nykolaieva_v_i@pstu.edu
ORCID ID: 0000-0003-4594-303X

Малярчук Наталя Григорівна

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціології та соціальної роботи,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
maliarchuk_n_g@pstu.edu
ORCID ID: 0000-0002-5150-452X

В'ячеславова Софія Анатоліївна

здобувачка вищої освіти,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
sofia.vyacheslavova03@gmail.com
ORCID ID: 0009-0000-1696-4697

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЖІНКАМИ-ВПО В УКРАЇНІ

Вступ. Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю переосмислення підходів до соціальної підтримки ВПО крізь призму гендерного підходу. Назва роботи безпосередньо відображає її проблемне поле: поєднання гендерного підходу як теоретико-методологічної основи та практики соціальної роботи з конкретною вразливою групою – жінками, які зазнали вимушеного переміщення. В умовах війни гендерні нерівності загострюються: жінки частіше беруть на себе відповідальність за дітей і літніх родичів, стикаються з труднощами працевлаштування, подвійним навантаженням та підвищеним ризиком гендерно зумовленого насильства. Відтак виникає потреба у впровадженні гендерно-чутливих та гендерно-перетворювальних практик соціальної роботи, які не лише реагують на наслідки кризи, а й сприяють подоланню структурної нерівності.

Мета статті. Визначення особливостей гендерно орієнтованої соціальної роботи з жінками-ВПО в Україні, а також оцінка сучасних практик підтримки цієї групи клієнток крізь призму континууму гендерних підходів для підвищення ефективності їхньої соціальної адаптації.

Наукова новизна. Аналіз специфіки вразливості жінок-ВПО різних вікових груп, а також сучасних гендерно орієнтованих практик соціальної роботи з жінками-ВПО в Україні, здійснювалися через призму континууму гендерних підходів Гіти Рао Гупти. Це дозволило класифікувати існуючі практики соціальної роботи з жінками-ВПО в Україні відповідно до трьох рівнів гендерного підходу: гендерно-чутливий, гендерно-перетворювальний та імпауермент.

Висновки. Таким чином, гендерно орієнтована соціальна робота базується на принципах рівності, інтерсекційності, імпауерменту та подоланні структурної нерівності. Практичне застосування цього підходу передбачає здійснення гендерного аналізу на всіх рівнях, що забезпечує комплексне оцінювання потреб жінок-ВПО та адаптацію програм підтримки до їхніх актуальних умов життя в Україні.

Використання гендерної статистики як інформаційної основи аналізу дозволяє виявляти специфічні бар'єри, з якими стикаються жінки-ВПО, та формувати адресні стратегії допомоги з урахуванням їхнього унікального соціального досвіду.

Ключові слова: жінки-ВПО, гендерно орієнтований підхід, гендерний континуум, імпауермент, феміністична соціальна робота.

Nykolaieva Valentyna Ivanivna

Doctor of Public Administration, Professor,
Head of the Department of Sociology and Social Work,
State Higher Education Institution «Pryazovskyi State Technical University»

Maliarchuk Natalia Hrygorivna

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
of the Department of Sociology and Social Work,
State Higher Education Institution «Pryazovskyi State Technical University»

Viacheslavova Sofia Anatoliivna

Higher Education Student,
State Higher Education Institution «Pryazovskyi State Technical University»

**CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF GENDER ORIENTED SOCIAL WORK WITH INTERNALLY
DISPLACED WOMEN IN UKRAINE**

Introduction. The relevance of the chosen topic is due to the need to rethink approaches to social support for IDPs through the prism of a gender approach. The title of the work directly reflects its problematic field: combining the gender approach as a theoretical and methodological basis and practice of social work with a specific vulnerable group – women who have experienced forced displacement. In war conditions, gender inequalities are exacerbated: women more often take on responsibility for children and elderly relatives, face difficulties in finding employment, double burden and increased risk of gender-based violence. Therefore, there is a need to implement gender-sensitive and gender-transformative social work practices that not only respond to the consequences of the crisis, but also contribute to overcoming structural inequality.

Objective of the article. Identification of the features of gender oriented social work with IDP women in Ukraine, as well as an assessment of modern practices of supporting this group of clients through the prism of the continuum of gender approaches to increase the effectiveness of their social adaptation.

Scientific novelty. The analysis of the specifics of the vulnerability of IDP women of different age groups, as well as modern gender oriented practices of social work with IDP women in Ukraine, was carried out through the prism of the continuum of gender approaches by Gita Rao Gupta. This allowed classifying existing practices of social work with IDP women in Ukraine according to three levels of gender approach: gender-sensitive, gender-transformative and empowerment.

Results. Thus, the practical application of a gender oriented approach in social work involves conducting gender analysis at all levels and taking into account the principles of intersectionality and inclusiveness, which ensures a more comprehensive consideration of the needs of IDP women and the adaptation of support programs to their real needs and living conditions in Ukraine. Gender-oriented social work is based on the principles of gender equality, intersectionality, empowerment and overcoming structural inequality. The use of gender analysis allows identifying specific barriers faced by IDP women and forming targeted support programs taking into account their social experience.

Using gender statistics as an information basis for analysis allows us to identify specific barriers faced by IDP women and to formulate targeted assistance strategies that take into account their unique social experiences.

Key words: IDP women, gender oriented approach, gender continuum, empowerment, feminist social work.

Актуальність проблеми. З початку військової агресії російської федерації проти України у 2014 р., а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 р., країна зіткнулася з безпрецедентною внутрішньою міграцією. Станом на квітень 2025 року, кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) перевищила 4,5 мільйонів. Серед них значну частину становлять жінки (59,7 %), які стали особливо вразливою соціальною групою в умовах воєнної нестабільності, соціальної дезінтеграції та вимушеного пошуку нового життєвого простору [17].

На початку війни жінки становили 54 % переміщених, а вже в серпні 2022 – до 70 %. Найбільш переміщеною категорією були жінки віком 30-40 років, часто з дітьми віком 5–18 років. З 2023 року частка жінок стабілізувалася на рівні 55–58 %, що свідчить про відносну гендерну рівновагу серед осіб, які залишаються ВПО тривалий час [2].

Жінки, які були змушені покинути свої домівки, стикаються з низкою складних викликів: втратою стабільності, безробіттям, труднощами у доступі до соціальних послуг, медичної допомоги, освіти для дітей, дискримінацією, а також психологічним тиском, пов'язаним із невизначеністю майбутнього.

Крім того, на них часто покладається відповідальність за забезпечення життєвих потреб родини, догляд за дітьми та літніми батьками. Це робить процес їхньої соціальної адаптації особливо складним і потребує комплексного вивчення.

Водночас жінки-ВПО мають значний ресурс для активного включення в життя приймаючих громад: освітній, трудовий, комунікативний потенціал. Проте для його реалізації необхідні сприятливі умови: підтримка з боку місцевої влади, ефективні інструменти соціальної політики, доступ до програм перекваліфікації, психологічної реабілітації та участі у громадських ініціативах. На жаль, діючі державні програми підтримки ВПО здебільшого не враховують гендерні особливості та реальні потреби жінок, що знижує ефективність інтеграційних заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукового доробку з обраної теми дозволяє констатувати, що фундаторками теорії феміністичної та гендерно орієнтованої соціальної роботи є зарубіжні дослідниці Л. Домінеллі, Б. Соломон, К. Креншоу, Г. Рао Гупта. Український контекст гендерної політики та гендерно орієнтованої соціальної роботи ґрунтовно висвітлено у роботах Т. Марценюк [8] та

Т. Семигіної [11–13], які адаптують світові стандарти гендерної рівності до вітчизняних реалій, зокрема праці Т. Семигіної закладають методологічну базу для практичного впровадження гендерно орієнтованих підходів у систему соціальних послуг. Окрему групу досліджень становлять праці українських науковиць: А. Ярошенко, О. Уварової, М. Ясеновської, Н. Малярчук, Т. Коляди, В. Заїки, М. Палець, Н. Блюк, які зосереджують увагу на потребах, проблемах, а також змісті та формах надання соціальної допомоги вразливим категоріям населення, зокрема жінкам-ВПО. У статті І. Мельник досліджено проблематику ВПО, виявлено неоднорідність та специфічні характеристики цієї категорії як об'єкта соціальної роботи [9]. Т. Коляда висвітлює питання соціальної підтримки ВПО жіночої статі [4].

Окремо варто відзначити дослідження «Жінки як внутрішньо переміщені особи в умовах війни», в якому всебічно проаналізовано становище жінок-ВПО у сфері трудових та сімейних відносин [2].

Проблематика соціальної роботи з жінками-ВПО, особливо в контексті гендерного підходу, набуває особливої актуальності в сучасних умовах та є предметом активного вивчення серед українських дослідників.

Мета дослідження: визначення особливостей гендерно орієнтованої соціальної роботи з жінками-ВПО в Україні, а також оцінка сучасних практик підтримки цієї групи клієток крізь призму континууму гендерних підходів для підвищення ефективності їхньої соціальної адаптації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гендерно орієнтований підхід у соціальній роботі враховує гендерні ролі, нерівності та стереотипи для більш ефективної допомоги клієнтам. Він базується на феміністській теорії та розглядає гендер як соціально сконструйований феномен, пов'язаний із владними відносинами та структурною нерівністю [8].

Феміністична соціальна робота виникла у 1990-х роках і заклала фундамент сучасної гендерно орієнтованої соціальної роботи. Вона аналізує соціальні структури, які породжують гендерну нерівність, дискримінацію та маргіналізацію, і прагне змінити гендерний дисбаланс через системні трансформації. Феміністична соціальна робота виходить за межі індивідуальної допомоги, фокусуючись на владних відносинах та структурній нерівності, спрямованій на ресоціалізацію, антидискримінаційну політику та зміну соціальних норм.

Основні принципи феміністичної соціальної роботи включають: гендерну справедливість; акцент на голосі та досвіді жінок і дискримінованих груп; підтримку агентності клієнтів/-ок; врахування інтерсекційності; критику влади та патріархальних структур; колективну дію та соціальні зміни через активізм і адвокацію; рефлексивність і партнерські відносини між соціальним працівником і клієнтом/-кою.

Феміністська практика у соціальній роботі не обмежується індивідуальною допомогою, а спрямована на зміну політик, законів і соціальних практик, зокрема через адвокацію рівного доступу до послуг

та протидію гендерно зумовленому насильству. Вона включає лобювання реформ у сферах зайнятості, охорони здоров'я та освіти, де гендерні бар'єри обмежують можливості жінок. Такий підхід поєднує мікро- та макрорівні втручання, інтегруючи терапевтичну підтримку з громадським активізмом для досягнення довгострокових соціальних змін.

Значний внесок у розвиток феміністичної соціальної роботи та становлення гендерно-орієнтованого підходу зробила британська науковиця Лена Домініеллі, яка підкреслювала необхідність розгляду проблеми жінок у контексті структурних соціально-економічних нерівностей. У праці *Feminist Social Work* (1989) вона обґрунтувала інтеграцію феміністичних принципів у соціальну роботу, наголошуючи на різноманітності досвіду жінок, орієнтації на їхні сильні сторони та формуванні партнерських відносин між фахівцем і клієнткою [12, с. 44]. Домініеллі підкреслювала важливість поєднання індивідуальної допомоги із ширшими соціальними змінами, де клієнтка виступає активним суб'єктом, а не об'єктом втручання.

Важливою концепцією у цьому підході є імпауермент (empowerment) – процес розширення прав і можливостей людини через набуття знань, навичок, ресурсів і впевненості. Він сприяє самостійності, соціальній інтеграції та подоланню структурної нерівності завдяки партнерським відносинам між соціальним працівником і клієнтом. Імпауермент фокусується на сильних сторонах людини та допомагає долати бар'єри, такі як бідність чи дискримінація.

Однією з перших дослідниць цієї концепції була американська науковиця Барбара Соломон, яка розглядала безсилля маргіналізованих груп як наслідок соціального пригноблення. Вона наголошувала, що соціальна робота має сприяти розвитку ресурсів клієнтів і формувати партнерські відносини, у яких людина переходить від ролі «жертви» до ролі активного агента змін, а соціальний працівник виступає фасилітатором доступу до ресурсів, освіти та працевлаштування [13, с. 183].

Ще однією важливою концепцією феміністичної соціальної роботи, яка є невід'ємною складовою сучасної гендерно орієнтованої соціальної роботи, є інтерсекційність, що досліджує перетин різних форм дискримінації, пов'язаних із класом, расою, статтю, віком, релігією, сексуальною орієнтацією чи інвалідністю. Термін був запропонований американською правознавицею Кімберлі Креншоу у 1989 році. Саме інтерсекційний підхід дозволяє врахувати комплексний вплив різних факторів на становище вразливих груп, зокрема жінок-ВПО, ефективніше визначити їхні потреби, а також наочно демонструє як статус ВПО «накладається» на гендерну приналежність, створюючи унікальний досвід вразливості [13, с. 334].

Першим етапом гендерно орієнтованої соціальної роботи є гендерний аналіз – вивчення впливу гендерних ролей, нерівності та стереотипів на доступ до ресурсів, послуг і можливостей. Застосування ген-

дерного аналізу у роботі з жінками-ВПО дозволяє за узагальненим поняттям «внутрішньо переміщена особа» побачити конкретних жінок та специфічні бар'єри (економічна залежність, подвійне навантаження, гендерно-зумовлене насилля), з якими вони стикаються. Результати гендерного аналізу створюють підґрунтя для переходу від стандартної допомоги до створення індивідуалізованих програм імпаерменту [12, с. 14].

Варто наголосити, що інформаційною основою гендерного аналізу слугує гендерна статистика, яка має виходити за межі простого підрахунку кількості жінок і чоловіків. Це вимагає від соціальних служб впровадження якісних методів збору даних, зокрема розробки спеціалізованих анкет для роботи з жінками-ВПО. Глибокий аналіз потребує врахування таких показників, які зазвичай офіційна статистика не відображає: розподіл домашніх обов'язків, контроль над сімейним бюджетом, джерела доходу, бар'єри до працевлаштування, доступ до послуг з репродуктивного здоров'я та психологічної підтримки, ризику насильства, необхідність догляду за літніми родичами або особами з інвалідністю, рівень соціальної ізоляції, залученість до діяльності громадських організацій або ініціативних груп ВПО, запит на соціальну підтримку тощо.

Важливим індикатором гендерної нерівності, який потрібно враховувати фахівцям з соціальної роботи, є гендерний розрив – відмінність рівнів участі жінок і чоловіків у реалізації їхніх прав та можливостей у різних сферах життєдіяльності суспільства, їх доступу до ресурсів. Так, в Україні спостерігається гендерний розрив у зайнятості: до складу робочої сили залучено приблизно 78 % чоловіків і близько 68 % жінок працездатного віку. Важливими причинами нижчого рівня зайнятості жінок є догляд за дітьми та неоплачувана домашня праця. Негативно впливають небажання роботодавців наймати жінок із малими дітьми, відсутність можливостей для роботи за гнучким графіком, а також

недостатня доступність і якість послуг із догляду за дітьми. Усі ці чинники стримують економічну активність жінок, зокрема й жінок-ВПО [14].

Теоретичною основою гендерно орієнтованої соціальної роботи є континуум гендерних підходів індійсько-американської дослідниці Гіти Рао Гупти: від стереотипного і нейтрального до гендерно-чутливого, гендерно-перетворювального та підходу наснаження. Використання континууму гендерних підходів дозволяє диференціювати рівень втручання соціальних служб: від пасивного визначення потреб (гендерна чутливість) до активного перетворення владних відносин у житті жінок (імпаермент) [12, с. 82]. У соціальній роботі з жінками-ВПО: від розширення доступу до ресурсів, подолання структурних бар'єрів до розвитку можливостей жінок (рис. 1).

Необхідно зазначити, що за даними IDMC (Internal Displacement Monitoring Centre), станом на кінець 2021 року понад половину з 854 тис. ВПО в Україні становили жінки. Після початку повномасштабного вторгнення в 2022 році масштаби внутрішнього переміщення значно зросли. Станом на кінець 2023 року в межах країни залишалось приблизно 3,7 млн ВПО, і за оцінками МОМ близько 60 % з них – це жінки та діти [16].

Більшість переселенок – це жінки віком 25–60 років із досвідом роботи та сімейними обов'язками. Їхній потенціал у нових громадах високий, але потребує належної підтримки [3].

Причини вимушеного переміщення жінок:

- 1) активні бойові дії;
- 2) небажання залишатися під окупацією;
- 3) прагнення безпечного майбутнього для дітей;
- 4) побоювання політичних репресій;
- 5) руйнація інфраструктури;
- 6) відсутність економічних ресурсів для життя;
- 7) загальне моральне виснаження населення [1].

На наступних графіках представлено динаміку внутрішнього переміщення жінок у 2022 році

Рис. 1. Континуум гендерних підходів [12]

(рис. 2) та в період 2023-2025 років (рис. 3) на основі даних МОМ.

Згідно з результатами дослідження МОМ: майже половина осіб залишили свої домівки в перші дні війни (48,3 %); ще стільки ж – коли бойові дії дісталися їхньої місцевості (45,3 %); лише незначна частина (5,1 %) виїхала завчасно в очікуванні конфлікту [3]. Серед тих, хто залишився у зоні бойових дій, найчастіші причини невиїзду – небезпека дороги, невизначеність щодо місця призначення, турбота про близьких, нестача коштів або стан здоров'я [4].

Жінки-ВПО оселяються переважно в західних і центральних регіонах України, зокрема у Івано-Франківській, Львівській, Вінницькій, Тернопільській та

Київській областях, де умови безпеки дозволяють стабілізувати життя. Водночас вони зіштовхуються з перешкодами в доступі до житла, працевлаштування, медичних і соціальних послуг, а також браком психологічної допомоги, що є особливо актуальним для тих, хто пережив бойові дії або втрату близьких.

Проживання у переповнених шелтерах, місцях компактного проживання ВПО, економічна залежність і стрес підвищують ризик домашнього та гендерно зумовленого насильства щодо жінок-ВПО. Тому в умовах внутрішнього переміщення жінок особливого значення набуває впровадження в соціальну роботу з жінками-ВПО стандартів, закріплених у Стамбульській конвенції [6] та Конвенції Орга-

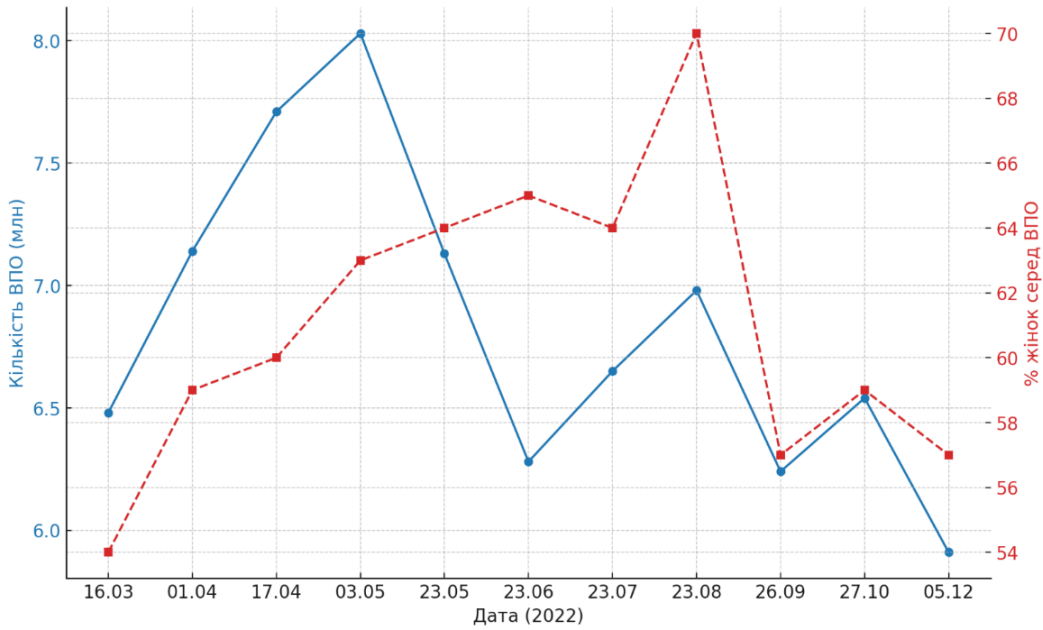

Рис. 2. Динаміка кількості жінок серед ВПО у 2022 році

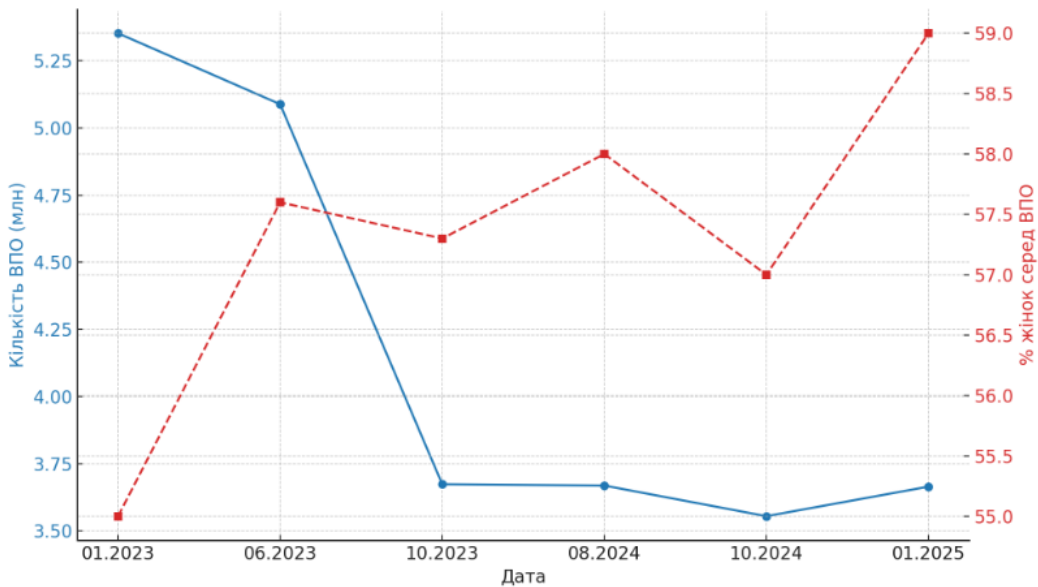

Рис. 3. Динаміка кількості жінок серед ВПО у 2023-2025 рр.

нізації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [5].

Виходячи з принципу інтерсекційності серед жінок-ВПО можна виділити найбільш вразливі категорії: 1) одинокі матері, які самостійно виховують дітей; 2) старші жінки 60+; 3) жінки, які опікуються членами сім'ї похилого віку та особами з інвалідністю; 4) жінки з інвалідністю або з хронічними хворобами; 5) вагітні жінки, які мали обмежений доступ до медичних послуг; 6) жінки-ВПО, які втратили джерело доходу і не мали можливості влаштуватися на новому місці; 7) жінки ромської національності, які можуть зазнавати множинної дискримінації та соціальної ізоляції [7;10]; 8) жінки-ВПО, які належать до ЛГБТК+ спільноти, і можуть стикатися з додатковими формами стигматизації, дискримінації та обмеженим доступом до послуг.

Втручання у гендерно орієнтованій соціальній роботі здійснюється за багаторівневою моделлю. Первинний рівень (профілактика) передбачає превентивну роботу з метою мінімізувати можливі ризики дискримінації та насильства ще до їхнього виникнення, а також гендерний мейнстрімінг у соціальній політиці та програмах підтримки. У соціальній роботі з жінками-ВПО це можуть бути інформаційні кампанії спрямовані на руйнування існуючих стереотипів щодо них, як «отримувачок допомоги», «конкуренток у боротьбі за ресурси», «ненадійних працівниць, яких не варто приймати на роботу» та просування образу жінки-ВПО, як агента змін в громаді, активну учасницю її економічного життя.

Важливою є робота з нормами маскуліності й фемінності, оскільки вимушене переміщення родини часто призводить до руйнування традиційних сімейних ролей. Наприклад, чоловіки часто не можуть змиритися з втратою ролі «годувальника», з новою лідерською позицією дружини, не готові взяти на себе обов'язки щодо догляду за дітьми, виконанню домашньої роботи, що може спричинити спалахи домашнього насильства. Тому потрібно обговорювати проблему трансформації ролей в групах чоловіків-ВПО, активніше залучати їх до відповідального батьківства.

Вторинний рівень (раннє втручання) охоплює роботу з групами ризику серед жінок-ВПО (самотні матері, ромки, представниці ЛГБТК+ спільноти тощо), гендерний аналіз потреб, тренінги з розширення можливостей, юридичну допомогу та профілактику насильства чи соціальної вразливості.

Третинний рівень (реабілітація) передбачає індивідуальну роботу з жінками-ВПО, що постраждали від насильства або кризових ситуацій, кризове консультування, терапію травм і підтримку реінтеграції з урахуванням гендерних бар'єрів [15].

Аналіз сучасних практик соціальної роботи з жінками-ВПО свідчить про суттєву еволюцію підходів: від універсалізованої гуманітарної допомоги без урахування гендерної специфіки у 2014 р. до більш комплексних і чутливих до потреб жінок програм підтримки, починаючи з 2022 року. Сучасні гендерно орієнтовані практики враховують не лише базові потреби виживання, а й потребу жінок у збереженні гідності, самоповаги та відчутті турботи.

Окремим напрямом гендерно орієнтованої соціальної роботи стало створення спеціалізованих просторів для жінок-ВПО. Така діяльність охоплює психосоціальну підтримку, адвокацію прав та розробку механізмів інтеграції у нові громади. Соціальна робота з жінками-ВПО в умовах воєнного стану за своєю суттю є гендерно чутливою, оскільки спрямована на задоволення специфічних потреб жінок. Водночас у багатьох ініціативах уже простежується вектор до гендерно-перетворювальних стратегій, орієнтованих на подолання стереотипів та зміну соціальних норм. Попри це, перехід до імпауерменту, за якого жінка-ВПО стає повноцінною суб'єктом розвитку громади, усе ще залишається головним викликом

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, гендерно орієнтована соціальна робота базується на принципах рівності, інтерсекційності, імпауерменту та подоланні структурної нерівності. Практичне застосування цього підходу передбачає здійснення гендерного аналізу на всіх рівнях, що забезпечує комплексне оцінювання потреб жінок-ВПО та адаптацію програм підтримки до їхніх актуальних умов життя в Україні.

Використання гендерної статистики як інформаційної основи аналізу дозволяє виявляти специфічні бар'єри, з якими стикаються переселенки, та формувати адресні стратегії допомоги з урахуванням їхнього унікального соціального досвіду. Перспективи подальших досліджень полягають у детальному вивченні специфіки соціальної роботи з жінками-ВПО безпосередньо в межах державних соціальних служб, що дозволить удосконалити механізми надання послуг на місцевому рівні.

Список літератури:

1. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). Cedos. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vumushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-berezhnya-2022/> (дата звернення: 13.03.2026).
2. Жінки як внутрішньо переміщені особи в умовах війни / за заг. ред. Л. Олійник. URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2024/01/%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%96%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B8-%D0%92%D0%9F%D0%9E-%D0%AE%D1%80%D0%A4%D0%B5%D0%BC-.pdf> (дата звернення: 22.03.2026).
3. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні (раунд 12). *International Organization for Migration*. URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-zvit-pro-vnutrishne-peremischennya-v-ukrayini-opituvannya-zagalnogo-naselennya-0?close=true> (дата звернення: 14.03.2026).

4. Коляда Т. В. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб жіночої статі в сучасній Україні. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/5835/1/%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%B0_2.PDF
5. Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок: Міжнародний документ ООН від 18 груд. 1979 р. *Верховна рада України: офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (дата звернення: 06.03.2026).
6. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) від 11 травня 2011 р.: ратифікована Законом України від 20.06.2022. *Верховна рада України: офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11/ed20220620#Text (дата звернення: 06.03.2026).
7. Малярчук Н. Особливості соціальної роботи з ромами-ВПО в Україні: проблеми та шляхи вдосконалення. *Вісник гуманітарності. Humanitas*. 2023. №2. С. 104–113. DOI:10.32782/humanitas/2023.2.15
8. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. Київ: Основи, 2017. 256 с.
9. Мельник І. П. Внутрішньо переміщені особи як об'єкт соціальної роботи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Соціальна робота. Соціальна педагогіка*. 2017. Том 11 (23). С. 176–181. URL: <https://enpuirb.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1fc739d1-32b7-4bc1-a381-9e35472c8730/content>
10. Місцеві громади та внутрішня міграція населення: виклики під час воєнного стану та пошуки шляхів їх подолання. *ЮрФем*. URL: <https://jurfem.com.ua/mistsevi-hromady-vnutrishnya-mihratsia-naselelnya/> (дата звернення: 13.03.2026).
11. Семигіна Т. Втілення феміністичних принципів у соціальній роботі: кейс української спільноти жінок, які живуть з ВІЛ. *Social Work and Education*. 2025. Вип. 12. № 4. С. 689–707. DOI:10.25128/2520-6230.25.4.10
12. Семигіна Т. Гендерні аспекти соціальної роботи: антологія. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму. 2021. 214 с. DOI:10.6084/m⁹.figshare.16944115
13. Семигіна Т., Столярик О. Нове обличчя соціальної роботи: сучасні теорії та підходи. Таллінн : Teadmus. 2025. 524 с. DOI:10.6084/m⁹.figshare.29552018
14. Уварова О., Ясеновська М. Гендерний вимір внутрішнього переміщення: світовий досвід і ситуація в Україні. Харків, 2020. 74 с. URL: <https://rm.coe.int/pub-alter-gender-vimir/16809f2b03>
15. Ярошенко А., Семигіна Т. Гендерні континууми і їхній потенціал для розвитку соціальної роботи у ВІЛ-сервісі. *Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції (Дніпро, 26-27 жовтня 2018 р.)*. Дніпро : СПД«Охотнік». 2018. С. 79–81. URL: https://www.researchgate.net/publication/337474944_Genderni_kontinuumi_i_ihnij_potencial_dla_rozvitku_sotsialnoi_roboti_u_VIL-servisi
16. Figures Analysis 2021 – Ukraine. *IDMC*. URL: <https://api.internal-displacement.org/sites/default/files/figures-analysis-2021-ukr.pdf> (дата звернення: 06.03.2026).
17. Ukrainian internally displaced women at risk of sexual and gender-based violence. *Forced Migration Review*. URL: <https://www.fmreview.org/ukraine/pertek-kuznetsova-tsarevska/> (дата звернення: 08.03.2026).

References:

1. Cedos (2022). Vymushena mihratsiia i viina v Ukraini (24 liutoho – 24 bereznia 2022) [Forced migration and war in Ukraine (February 24 – March 24, 2022)]. Retrieved from: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022/> [in Ukrainian].
2. Oliinyk, L. (Eds.). Zhinky yak vnutrishno peremishcheni osoby v umovakh viiny [Women as internally displaced persons in wartime]. Retrieved from: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2024/01/%D0%94%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%96%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B8-%D0%92%D0%9F%D0%9E-%D0%AE%D1%80-%D0%A4%D0%B5%D0%BC-.pdf> [in Ukrainian].
3. International Organization for Migration (2022). Zvit pro vnutrishnie peremishchennia v Ukraini (raund 12) [Report on internal displacement in Ukraine (Round 12)]. Retrieved from: <https://dtm.iom.int/reports/ukraina-zvit-pro-vnutrishne-peremishchennia-v-ukraini-opituvannya-zagalnogo-naselelnya-0> [in Ukrainian].
4. Koliada, T. V. (2022). Sotsialna pidtrymka vnutrishno peremishchenykh osob zhinochoi staty v suchasni Ukraini [Social support of internally displaced women in modern Ukraine]. *Naukovyi visnyk UDPU*, 75–80. Retrieved from: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/5835/1/%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%8F%D0%B4%D0%B0_2.PDF [in Ukrainian].
5. Konventsiia pro likvidatsiiu vsikh form dyskryminatsii shchodo zhinok: Mizhnarodnyi dokument OON [Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women: United Nations. (1979, December 18)]. *Verkhovna rada Ukrainy: ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy [Verkhovna Rada of Ukraine: Official Web Portal of the Parliament of Ukraine]*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 [in Ukrainian].
6. Konventsiia Rady Yevropy pro zapobihannia nasyilstvu stosovno zhinok i domashnomu nasyilstvu ta borotbu iz tsymy yavyshchamy (Stambulska konventsiia) (2011, May 11) [Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention) of May 11, 2011]: ratyfikovana Zakonom Ukrainy vid 20.06.2022 [ratified by the Law of Ukraine of June 20, 2022]. *Verkhovna rada Ukrainy: ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy [Verkhovna Rada of Ukraine: Official Web Portal of the Parliament of Ukraine]*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11/ed20220620#Text [in Ukrainian].

7. Maliarchuk, N. (2023). Osoblyvosti sotsialnoi roboty z romamy-VPO v Ukraini: problemy ta shliakhy vdoskonalennia [Features of social work with Roma IDPs in Ukraine: problems and ways of improvement]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (2), 104–113. DOI:10.32782/humanitas/2023.2.15 [in Ukrainian].
8. Martseniuk, T. (2017). Hender dlia vsikh. Vyklyk stereotypam [Gender for all. Challenging stereotypes]. Kyiv: Osnovy. [in Ukrainian].
9. Melnyk, I. P. (2017). Vnutrishno peremishcheni osoby yak ob'iekt sotsialnoi roboty [Internally displaced persons as an object of social work]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii: Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika*, 11(23), 176–181. Retrieved from: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1fc739d1-32b7-4bc1-a381-9e35472c8730/content> [in Ukrainian].
10. Mistsevi hromady ta vnutrishnia mihratsiia naseleння: vyklyky pid chas voiennoho stanu ta poshuky shliakhiv yikh podolannia [Local communities and internal migration: challenges during martial law and ways to overcome them]. <https://jurfem.com.ua/mistsevi-hromady-vnutrishnya-mihratsia-naseleння/> [in Ukrainian].
11. Semyhina, T. (2025). Vtilennia feministychnykh pryntsyipiv u sotsialnii roboti: keis ukraïnskoi spilnoty zhinok, yaki zhyvut z VIL [Implementation of feminist principles in social work: the case of Ukrainian community of women living with HIV]. *Social Work and Education*, 12(4), 689–707. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.4.10> [in Ukrainian].
12. Semyhina, T. (2021). Henderni aspekty sotsialnoi roboty: antolohiia [Gender aspects of social work: anthology]. Kyiv: Akademiia pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmu. DOI:10.6084/m⁹.figshare.16944115 [in Ukrainian].
13. Semyhina, T., & Stoliaryk, O. (2025). Nove oblychchia sotsialnoi roboty: suchasni teorii ta pidkhody [The new face of social work: modern theories and approaches]. Tallinn: Teadmus. DOI:10.6084/m⁹.figshare.29552018 [in Ukrainian].
14. Uvarova, O., & Yasenovska, M. (2020). Hendernyi vymir vnutrishnoho peremishchennia: svitovy dosvid i sytuatsiia v Ukraini [Gender dimension of internal displacement: global experience and the situation in Ukraine]. Harkiv. Retrieved from: <https://rm.coe.int/pub-alter-gender-vimir/16809f2b03> [in Ukrainian].
15. Yaroshenko, A., & Semyhina, T. (2018). Henderni kontynuomy i yikhonii potentsial dlia rozvytku sotsialnoi roboty u VIL-servisi [Gender continuums and their potential for the development of social work in HIV services]. In *Materialy II Vseukraïnskoi naukovoï konferentsii (Dnipro, 26–27 zhovtnia 2018 r.)* (pp. 79–81). Dnipro: SPD “Okhotnik” Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/337474944_Genderni_kontynuomy_i_ikhonii_potentsial_dlia_rozvytku_socialnoi_roboty_u_VIL-servisi [in Ukrainian].
16. Displaced persons. IFSW. Retrieved from: <https://www.ifsw.org/displaced-persons/>
17. Ukrainian internally displaced women at risk of sexual and gender-based violence. Forced Migration Review. Retrieved from: <https://www.fmreview.org/ukraine/pertek-kuznetsova-tsarevska/>

Дата першого надходження статті до видання: 25.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026